

РОЗДІЛ IV

ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ТА АДМІНІСТРАТИВНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

УДК: 343.97

DOI: <https://doi.org/10.32366/2709-9261-2021-2-2-109-118>

Боровик Анна Миколаївна,

викладач

*(Донецький державний університет
внутрішніх справ, м. Кривий Ріг)*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2464-1895>

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ, УЧИНЕНИХ НА ҐРУНТІ РАСОВОЇ, НАЦІОНАЛЬНОЇ ЧИ РЕЛІГІЙНОЇ НЕТЕРПИМОСТІ, ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З ПРЕДМЕТОМ ДОКАЗУВАННЯ

Статтю присвячено висвітленню поняття криміналістичної характеристики насильницьких злочинів, учинених на ґрунті расової, національної чи релігійної нетерпимості, та її основних структурних елементів, які мають найбільш вагоме значення під час розкриття і розслідування злочинів цієї категорії. Визначено взаємозв'язок між криміналістичною характеристикою та предметом доказування. Обґрунтовано, що криміналістична характеристика є інформаційною базою для обставин, які належать до предмета доказування.

Ключові слова: криміналістична характеристика; мотив расової, національної та релігійної нетерпимості; насильницькі злочини; предмет доказування.

Постановка проблеми. Конституція України гарантує громадянам рівність прав і свобод незалежно від ознак раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань (ст. 24) і забороняє пропаганду насильства, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі (ст. 37) [1]. Ці положення відображено й у кримінальному законодавстві, у якому кваліфікуючою обставиною передбачається вчинення злочину з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості. Зокрема, це злочини проти життя та здоров'я особи, мотивом яких є расова, національна чи релігійна нетерпимість: п. 14 ч. 2 ст. 115 Кримінального кодексу України (далі – КК України) – умисне вбивство з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості; ч. 2 ст. 121 КК України – умисне тяжке тілесне ушкодження з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості; ч. 2 ст. 122 КК України – умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості; ч. 2 ст. 126 КК України – побої і мордування з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості; ч. 2 ст. 127 КК України – катування з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості; ч. 2 ст. 129 КК України – погроза вбивством з мотивів расової, національної чи

релігійної нетерпимості. Підтвердженням особливого підходу законодавця до зазначених злочинів є п. 3 ч. 1 ст. 67 КК України, відповідно до якого під час призначення покарання обставинами, які його обтяжують, серед інших, визнається вчинення кримінального правопорушення на ґрунті расової, національної, релігійної ворожнечі чи розбрату [2]. Це означає, що у процесі розслідування будь-якого злочину на стадії досудового й судового слідства необхідно аналізувати всі його обставини, вивчати особу підозрюваного з метою встановлення фактів, що вказують на специфічний мотив його дій, а саме на мотив нетерпимості до представників певної раси, нації або релігійної групи.

Незважаючи на те, що Україна досить активно закріплює на законодавчому рівні питання щодо недопущення дискримінації особи за будь-якими ознаками, особливо за ознаками раси, нації та релігії, та вносить відповідні зміни до кримінального законодавства, наголошуючи, що прояви дискримінації будуть суворо каратися, все частіше в засобах масової інформації з'являються повідомлення про порушення прав іноземних громадян та громадян України неслів'янської зовнішності.

На сучасному етапі розвитку нашої держави важливе значення має боротьба зі злочинністю, особливо в реаліях сьогодення, коли все більш загрозливих масштабів набуває вияв агресії з боку молодіжних організацій екстремістської спрямованості, тому актуальності набуває питання дослідження криміналістичної характеристики насильницьких злочинів, учинених на ґрунті расової, національної та релігійної нетерпимості, а також її зв'язок із предметом доказування, на основі якого і здійснюється встановлення винуватості особи та притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питання криміналістичної характеристики насильницьких злочинів, учинених на ґрунті расової, національної та релігійної нетерпимості, приділялася увага як вітчизняних, так і зарубіжних учених, серед яких: О. І. Гарасимів [3], В. С. Капіца [4], М. О. Ларкін [5], Л. Г. Шнайдер [6] та ін. Однак, незважаючи на наявні наукові напрацювання щодо розкриття особливостей криміналістичної характеристики злочинів, учинених на ґрунті расової, національної і релігійної ворожнечі, та її окремих елементів, ніхто з науковців досі не висвітлював проблему зв'язку між криміналістичною характеристикою цього виду злочинів і безпосередньо предмета доказування.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є висвітлення та узагальнення питання щодо криміналістичної характеристики насильницьких злочинів, учинених на ґрунті расової, національної чи релігійної ворожнечі, її основних структурних елементів та зв'язку з предметом доказування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Потрібно зауважити, що криміналістична характеристика злочинів – це порівняно нова категорія криміналістичної науки. Виникнення і розробку цього поняття як самостійного елемента в структурі окремої методики розслідування злочинів відносять до середини 60-х – початку 70-х років ХХ ст. Уперше до розробки й обґрунтування необхідності введення в науковий обіг і використання криміналістичної характеристики злочинів у слідчій практиці звернулися Л. О. Сергеев та О. Н. Колесніченко [5, с. 153].

Як зауважує В. О. Маркусь, для правильного розуміння поняття криміналістичної характеристики необхідно брати до уваги те, що в ній відображаються особливості певного виду злочинів, які мають значення для їх

виявлення та розкриття. Уся суть криміналістичної характеристики полягає в тому, що вона розглядається як система, яка складається з окремих елементів, що містять закономірні зв'язки слідів з ознаками складу злочину. А тому, як і будь-яка система, криміналістична характеристика не тільки складається, але й пов'язана з елементами злочину. З огляду на це криміналістична характеристика злочинів розглядається як система, що складається з таких елементів:

- суб'єкта (особи) злочину;
- способу вчинення злочину;
- об'єкта (предмета) посягання;
- слідової картини (обстановки) вчинення злочину;
- особи потерпілого [7, с. 393].

Зважаючи на значення для криміналістики та досліджуючи структуру криміналістичної характеристики злочинів як її систему, В. О. Маркусь криміналістичну характеристику злочинів розуміє як інформативно-абстрактну систему відомостей про відображення окремих особливостей певного виду злочину, який містить сліди, окремі елементи та ознаки складу злочину, що важливі для виявлення і розкриття таких діянь криміналістичними засобами, прийомами та методами [7, с. 394].

В. П. Сабалдаш та М. О. Ларкін криміналістичну характеристику злочинів тлумачать як типову інформаційну систему, яка містить дані про ключові елементи механізму злочинної поведінки і слугує основою для планування розслідування та висування слідчих версій. Крім того, вони зазначають, що структура криміналістичної характеристики та зміст її елементів залежать від різновиду злочинів. Типовими елементами криміналістичної характеристики злочинів, на їхню думку, є:

- спосіб учинення злочину;
- предмет злочинного посягання;
- слідова картина;
- особа потерпілого;
- особа злочинця;
- місце, час, обстановка вчинення злочину [5, с. 154].

В. П. Бахін криміналістичну характеристику злочинів визначає як систему узагальнених даних про найбільш типові ознаки певного виду (групи) злочинів, які проявляються у способі та механізмі діяння, обстановці його вчинення, особистості суб'єкта злочину, інших обставинах, закономірний зв'язок яких є основою наукового та практичного вирішення завдань щодо розкриття та розслідування злочинів [8, с. 179].

Також потрібно зауважити, що В. П. Бахін підтримує думку Л. А. Сергєєва, який одним з перших дослідив криміналістичну характеристику злочинів та виділив її елементи: особливості способів та слідів злочину; обстановку вчинення злочину; дані, що характеризують учасників злочину; об'єкт посягання [8, с. 182]. Він наголошує на тому, що до змісту криміналістичної характеристики злочинів як практичного інструменту розслідування, а не наукової категорії криміналістики, повинні бути віднесені тільки ті елементи, що відрізняються чіткою пошуково-розшуковою спрямованістю. Тому повністю погоджуємося з ним і з тими авторами, які зараховують до елементів загальної криміналістичної характеристики вказані чотири основних [8, с. 184].

Вивчаючи питання розслідування злочинів проти життя та здоров'я, вчинених з мотивів національної, расової, релігійної ненависті та ворожнечі, В. С. Капіца вважає, що криміналістична характеристика цього виду злочинів є однією з найбільш важливих складових розслідування, оскільки має багатий інформаційний потенціал, що застосовується для формування саме теоретичної бази версії. Він визначає криміналістичну характеристику злочинів, що вчиняються з мотивів расової, релігійної ненависті або ворожнечі, як сукупність даних та рекомендацій, які на них ґрунтуються, з установаження нової та дослідженні наявної інформації щодо особистісних властивостей суб'єктів указаних злочинів та потерпілих, про знаряддя, способи, місце та час учинення злочину, а також щодо способів приховування злочинів. Він зараховує до основних елементів криміналістичної характеристики злочинів проти життя та здоров'я, вчинених з мотивів національної, расової та релігійної ненависті чи ворожнечі, суб'єкт посягання, його психічну, а також фізичну діяльність, яка включає спосіб злочину, особливості особистості потерпілого [4, с. 10–11].

Ще одне визначення криміналістичної характеристики злочинів на ґрунті нетерпимості наводить О. І. Гарасимів та розуміє її як сукупність узагальненої інформації щодо типових способів учинення злочину та притаманних їм слідів, знаряддя, часу, місця та обстановки вчинення злочину, характеристики особи злочинця та особливостей його мотивації, характеристики особи потерпілого, яка ґрунтується на висновках попередніх наукових досліджень та матеріалах слідчої і судової практики та використовується для визначення кола обставин, що підлягають доказуванню, формування, висунення і перевірки обґрунтованих слідчих версій та вибору основних напрямів розслідування задля забезпечення швидкого, повного, всебічного та об'єктивного розслідування злочинів [3, с. 9].

Необхідно зазначити, що як вітчизняні, так і зарубіжні вчені-криміналісти під час тлумачення поняття криміналістичної характеристики певних видів кримінальних правопорушень ґрунтуються на тому, що включають у нього саме дані про основні її структурні елементи та їх зв'язки між собою. Тому на основі аналізу криміналістичної літератури для визначення складу криміналістичної характеристики насильницьких злочинів, учинених з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості, на нашу думку, найбільш доцільно використовувати поняття криміналістичної характеристики окремого виду злочину, запропоноване Р. С. Белкінім. Згідно з його твердженням, до криміналістичної характеристики повинна належати система даних про спосіб учинення злочину та типових наслідків його застосування, особи ймовірного злочинця, імовірних мотивів та цілей злочину, особи ймовірної жертви злочину, про деякі особливості вчинення злочину [9, с. 315].

Отже, криміналістична характеристика злочинів – це система загальних даних, відомостей або інформації про типові ознаки (структурні елементи) певного виду злочинів, які мають значення під час розслідування та розкриття кримінальних правопорушень окремого виду.

До того ж принципово важливо, що криміналістичну характеристику злочинів розглядають у теоретичному та прикладному аспектах. Теоретична конструкція є системою основних понять і зв'язків, які використовуються для криміналістичного опису злочину в цілому (спосіб підготовки, вчинення та приховування злочину; обстановка вчинення злочину; предмет і наслідки злочинного посягання; особа потерпілого; особа злочинця; мотив, мета злочину та

ін.). Ці компоненти та сукупність закономірних зв'язків між ними становлять структуру криміналістичної характеристики як абстрактної теоретичної конструкції і слугують орієнтиром для розробки її прикладного аспекту. Останній безпосередньо пов'язаний із практичною діяльністю щодо виявлення і розслідування злочинів та, як наслідок, із формуванням різних засобів прикладної слідчої діяльності [10, с. 89]. Саме у взаємозв'язку цих двох аспектів, на нашу думку, і полягає практичне значення для слідчих підрозділів у процесі аналізу та застосування безпосередньо під час розслідування певних видів кримінальних правопорушень, зокрема, і насильницьких злочинів, учинених на ґрунті расової, національної чи релігійної нетерпимості.

Перед тим, як виділити основні структурні елементи криміналістичної характеристики насильницьких злочинів, учинених з мотивів расової, національної та релігійної нетерпимості, необхідно акцентувати увагу на особливих ознаках, які притаманні для механізму цієї категорії злочинів:

- метою злочинів проти особи, які вчиняються на ґрунті нетерпимості, є реалізація ненависті або ворожнечі щодо особи, яка має специфічні ознаки зовнішності (неслов'янський тип обличчя), шляхом спричинення смерті чи погрози вбивством або умисних тяжких чи середньої тяжкості тілесних ушкоджень, а також катуванням, побоями чи мордуванням;

- мотив злочину обмежується національною ненавистю або ворожнечею стосовно тільки етнічної групи населення, антропологічні ознаки якого не є характерними для слов'янської зовнішності;

- особа злочинця, її належність до молодіжних угруповань, які пропагують агресивність, жорстокість, насилля, націоналістичну та профашистську ідеологію;

- вік злочинця, як правило, від 14 до 30 років;

- особа потерпілого, який має ознаки зовнішності, що притаманні особам африканського, азіатського походження; при цьому вік, рівень освіти і культури, належність до будь-якої соціальної групи населення не мають значення; переважно потерпіла особа – одинока;

- характерними способами вчинення насильницьких дій, що спрямовані на спричинення смерті, тілесних ушкоджень, побоїв та мордування, є дії у складі групи, побиття ногами із застосуванням підручних засобів та ножів;

- обстановка злочину обумовлена очевидністю злочину, він має відкритий, демонстративний характер, дій з приховування слідів злочину та інсценування, як правило, немає, місцем злочину є громадські місця [6, с. 7–8].

Ураховуючи наведені вище структурні елементи криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, а також особливі ознаки, притаманні для механізму насильницьких злочинів з мотивів нетерпимості, на нашу думку, криміналістична характеристика цього виду злочинів містить такі структурні елементи, що розташовані так:

- 1) особа злочинця, його психічна діяльність, до якої належить спеціальний мотив учинення кримінального правопорушення – мотив нетерпимості;

- 2) особа потерпілого;

- 3) предмет злочинного посягання;

- 4) спосіб учинення злочину в широкому розумінні;

- 5) слідова картина.

Саме ці структурні елементи криміналістичної характеристики насильницьких злочинів, учинених на ґрунті расової, національної та релігійної нетерпимості, є основними елементами зазначеної групи злочинів і заслуговують на особливу увагу під час розкриття та розслідування злочинів такої категорії.

Не менш важливого значення під час розслідування насильницьких злочинів, учинених з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості, набуває і предмет доказування. Для з'ясування його зв'язку з криміналістичною характеристикою насамперед необхідно надати його визначення та розглянути позиції різних науковців щодо цього питання. Ця наукова категорія стосується передусім кримінального процесу. Зміст поняття є досить дискусійним питанням. У юридичній літературі є різні підходи до визначення предмета доказування і його місця в структурі самого доказування. Деякі вчені вважають, що це коло обставин, які слід установити в кримінальному провадженні. Інші дослідники стверджують, що предмет доказування – це система обставин, які виражають властивості та зв'язки досліджуваної події, що є суттєвими для правильного вирішення кримінального провадження, реалізації в кожному конкретному випадку завдань судочинства.

Необхідно зазначити, що на законодавчому рівні визначення цього поняття немає. Указана наукова категорія пов'язана зі ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) «Обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні» та визначає їх загальний перелік, характерний для всіх кримінальних правопорушень:

- 1) подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення);
- 2) винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення;
- 3) вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат;
- 4) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження;
- 5) обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання;
- 6) обставини, які підтверджують, що гроші, цінності та інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок учинення кримінального правопорушення та/або є доходами від такого майна, або призначалися (використовувалися) для схиляння особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи винагороди за його вчинення, або є предметом кримінального правопорушення, у тому числі пов'язаного з їх незаконним обігом, або підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення;
- 7) обставини, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру [11].

На важливості визначення цих обставин наполягає В. Я. Тацій, який зауважує, що є певна сукупність обставин, установлення яких необхідне в кожному

конкретному кримінальному провадженні, без виявлення яких неможливо розкрити кримінальне правопорушення, встановити особу, що його вчинила, прийняти законне, обґрунтоване, вмотивоване рішення. Саме таку сукупність обставин, які підлягають доказуванню в кримінальному провадженні, у теорії кримінального процесу прийнято називати предметом доказування.

Отже, предмет доказування – це коло закріплених у законі обставин, які повинні бути встановлені чи спростовані під час доказування в кожному кримінальному провадженні [12, с. 190–191]. Цієї ж думки щодо змістовного наповнення поняття предмета доказування дотримується і Л. Д. Удалова, зазначаючи, що предмет доказування – це така сукупність передбачених кримінальним процесуальним законом обставин, установлення яких необхідне для вирішення кримінального провадження [13, с. 127]. Повністю поділяємо думку В. Я. Тація та Л. Д. Удалової, зважаючи на те, що практичні працівники насамперед у розслідуванні кримінального провадження керуються КПК України, тому, на нашу думку, предмет доказування повністю охоплює ст. 91 КПК України, що стосується загального порядку доказування під час розслідування вбивств, учинених з мотивів расової, національної та релігійної нетерпимості.

Проте, і на цьому слід наголосити, трапляються випадки, коли обставини, зазначені в ст. 91 КПК України, конкретизуються в законі стосовно проваджень про кримінальні правопорушення неповнолітніх (ст. 485 КПК України), про застосування примусових заходів виховного та медичного характеру (статті 501, 505 КПК України) [13, с. 128].

З огляду на те, що в групах, які вчиняють насильницькі злочини з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості, перебувають неповнолітні, на нашу думку, необхідно назвати обставини, що підлягають установленню в кримінальному провадженні щодо неповнолітніх та передбачених в ст. 485 КПК України. У процесі досудового розслідування та судового розгляду кримінальних правопорушень, учинених неповнолітніми, крім обставин, передбачених ст. 91 КПК України, також з'ясовуються:

- 1) повні і всебічні відомості про особу неповнолітнього: його вік (число, місяць, рік народження), стан здоров'я та рівень розвитку, інші соціально-психологічні риси особи, які необхідно враховувати під час індивідуалізації відповідальності чи обранні заходу виховного характеру. За наявності даних про розумову відсталість неповнолітнього, не пов'язану з психічною хворобою, повинно бути також з'ясовано, чи міг він повністю усвідомлювати значення своїх дій і якою мірою міг керувати ними;
- 2) ставлення неповнолітнього до вчиненого ним діяння;
- 3) умови життя та виховання неповнолітнього;
- 4) наявність дорослих підбурювачів та інших співучасників кримінального правопорушення [12].

Однак одним з головних елементів предмета доказування, який впливає на подальше розслідування насильницьких злочинів, учинених на ґрунті расової, національної чи релігійної нетерпимості, є мотив учинення кримінального правопорушення. Мотив має значення обов'язкового елемента складу злочину або його кваліфікуючої ознаки. Мотивація особи дає можливість зрозуміти ступінь його суспільної небезпеки та зрештою може вплинути на вибір судом міри покарання або можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності [14, с. 228].

Варто підтримати думку М. В. Салтевського, що структуру криміналістичної характеристики не можна ототожнювати з обставинами, що підлягають доказуванню в кримінальній справі, а тому і з предметом доказування, оскільки це насамперед кримінально-правова характеристика злочину, тобто «факти, обставини кримінальної справи, які для правильного вирішення справи підлягають установленню за допомогою доказів». Тому елементи криміналістичної характеристики описують переважно типові властивості та ознаки злочинної події і не можуть охопити всі елементи предмета доказування [15, с. 267–268]. Про це свідчать обставини, зазначені у ст. 485 КПК України: тільки пункт 1 указаної статті пов'язаний із криміналістичною характеристикою особи неповнолітнього злочинця. Саме тому особливості наведених елементів криміналістичної характеристики насильницьких злочинів, учинених з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості, є інформаційною основою доказування у кримінальних провадженнях зазначеної категорії. Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 91 КПК України до предмета доказування належать мотив і мета вчинення кримінального правопорушення. У кримінальних провадженнях про насильницькі злочини вказаної категорії доказування наявності мотиву расової, національної чи релігійної нетерпимості повинно здійснюватися через установлення наведених обставин, що характеризують особистість підозрюваного, характеристик потерпілої особи (жертви), способу вбивства та характерних слідів-ознак наявності такого мотиву.

Висновки. Отже, наведені вище основні елементи криміналістичної характеристики насильницьких злочинів, учинених на ґрунті расової, національної чи релігійної нетерпимості, є інформаційною основою доказування у кримінальних провадженнях цієї категорії. Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 91 КПК України до предмета доказування належать мотив і мета вчинення кримінального правопорушення, які є ключовими елементами предмета доказування під час проведення досудового слідства з цієї категорії кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 20.07.2021).
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 18.09.2020).
3. Методика розслідування окремих видів злочинів: навч. посібник / О. І. Гарасимів, О. М. Дуфенюк, О. В. Захарова та ін.; за заг. ред. Є. В. Пряхіна. 2-ге вид., перероб. та допов. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 312 с.
4. Капица В. С. Расследование преступлений против жизни и здоровья, совершенных по мотиву национальной, расовой, религиозной ненависти или вражды: автореф. дис. ... канд. юр. наук: 12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика и судебная экспертиза; оперативнорозыскная деятельность». Краснодар, 2009. 26 с. URL: https://static.freereferats.ru/_avtoreferats/01004501830.pdf (дата звернення: 21.07.2021).
5. Сабадаш В. П. Криміналістика: навч. посіб. / В. П. Сабадаш, М. О. Ларкін. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 228 с.
6. Шнайдер Л. Г. Преступления по мотиву национальной, расовой, религиозной ненависти или вражды либо кровной мести в уголовном праве Российской Федерации: автореф. дисс. ... канд. юр. наук: спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология, уголовно-исполнительное право». Москва, 2006. 25 с. URL: https://static.freereferats.ru/_avtoreferats/01003310344.pdf (дата звернення: 21.07.2021).
7. Маркус В. О. Криміналістика: навчальний посібник. К.: Кондор. 2007. 558 с.
8. Бахин В. П. Криминалистика. Проблемы и мнения (1962–2002 гг.) / В. П. Бахин. К., 2002. 268 с.
9. Белкин Р. С. Курс советской криминалистики: в 3 т. М.: Академия МВД СССР, 1977.

10. Пономаренко Н. Ю. Тактические операции и оперативно-тактические комбинации как средства расследования преступлений : дисс. ... канд. юр. наук : 12.00.12. Белгород, 2017. 255 с. URL: <https://kubsau.ru/upload/iblock/2b3/2b3b4114634bf27723607ea87747770d.pdf> (дата звернення: 21.07.2021).
11. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2036> (дата звернення: 21.07.2021).
12. Кримінальний процес : підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін.; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. Х. : Право, 2013. 824 с.
13. Кримінальний процес : підручник / за заг. ред. В. В. Коваленка, Л. Д. Удалової, Д. П. Письменного. К. : «Центр учбової літератури», 2013. 544 с.
14. Кримінальний процес : підручник / Р. І. Благута, Ю. В. Гуцуляк, О. М. Дуфенюк та ін.; за заг. ред. А. Я. Хитри, Р. М. Шехавцова, В. В. Луцика. Львів : ЛьвДУВС, 2019. Ч. 1. 532 с.
15. Салтевський М. В. Криміналістика : підручник : у 2 ч. Харків : Консум, 2001. Ч. 2. 528 с.

References

1. Konstytutsiia Ukrainy vid 28 cherv. 1996 r. № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine]. Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (data zvernennia: 20.07.2021) [in Ukrainian].
2. Kryminalnyi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 [Criminal Code of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (data zvernennia: 18.09.2020) [in Ukrainian].
3. Metodyka rozsliduvannia okremykh vydiv zlochyniv : navch. posibnyk [Methods of investigation of certain types of crimes : a textbook] / O. I. Harasymiv, O. M. Dufeniuk, O. V. Zakharova ta in.; za zah. red. Ye. V. Priakhina. 2-he vyd., pererob. ta dopov. Lviv : LvDUVS, 2019. 312 s. [in Ukrainian].
4. Kapica, V. S. (2009). Rassledovanie prestuplenij protiv zhizni i zdorov'ya, sovershennyh po motivu nacional'noj, rasovoj, religioznoj nenavisti ili vrazhdy [Investigation of crimes against life and health committed on the basis of national, racial, religious hatred or enmity] : avtoref. dis. ... yur. nauk : 12.00.09 «Ugolovnyj process, kriminalistika i sudebnaya ekspertiza; operativno-rozysknaya deyatel'nost'». Krasnodar. 26 s. URL: https://static.freereferats.ru/_avtoreferats/01004501830.pdf (data zvernennya: 21.07.2021) [in Russian].
5. Sabadash, V. P. (2013). Kryminalistyka : navch. posib. [Forensics: a textbook] / V. P. Sabadash, M. O. Larkin. K. : «Tsentr uchbovoi literatury». 228 s. [in Ukrainian].
6. SHnajder, L. G. (2006). Prestupleniya po motivu nacional'noj, rasovoj, religioznoj nenavisti ili vrazhdy libo krovnoj mesti v ugovnom prave Rossijskoj Federacii [Crimes motivated by national, racial, religious hatred or enmity or blood feud in the criminal law of the Russian Federation] : avtoref. diss. ... kand. jur. nauk : 12.00.08 «Ugolovnoe pravo i kriminologiya, ugovno-ispolnitel'noe pravo». Moskva. 25 s. URL: https://static.freereferats.ru/_avtoreferats/01003310344.pdf (data zvernennia: 21.07.2021) [in Russian].
7. Markus, V. O. (2007). Kryminalistyka : navchalnyi posibnyk [Forensics: a textbook]. K. : Kondor. 558 s. [in Ukrainian].
8. Bahin, V. P. (2002). Kriminalistika. Problemy i mneniya (1962–2002 gg.) [Forensic science. Problems and opinions] K. 268 s. [in Russian].
9. Belkin, R. S. (1977). Kurs sovetskoj kriminalistiki [Soviet forensics course] : v 3 t. M.: Akademiya MVD SSSR. [in Russian].
10. Ponomarenko, N. YU. (2017). Takticheskie operacii i operativno-takticheskie kombinacii kak sredstva rassledovaniya prestuplenij [Tactical operations and operational-tactical combinations as a means of investigating crimes] : diss. ... kand. jur. nauk : 12.00.12. Belgorod. 255 s. URL: <https://kubsau.ru/upload/iblock/2b3/2b3b4114634bf27723607ea87747770d.pdf> (data zvernennia: 21.07.2021) [in Russian].
11. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 13 kvitnia 2012 r. № 4651-6. Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2036> (data zvernennia: 21.07.2021) [in Ukrainian].
12. Kryminalnyi protses [Criminal proceedings] : pidruchnyk / Yu. M. Hroshevyi, V. Ia. Tatsii, A. R. Tumanians ta in.; za red. V. Ia. Tatsiia, Yu. M. Hroshevoho, O. V. Kaplinoi, O. H. Shylo. Kh. : Pravo, 2013. 824 s. [in Ukrainian].
13. Kryminalnyi protses : pidruchnyk [Criminal proceedings: a textbook] / za zah. red. V. V. Kovalenka, L. D. Udalovoi, D. P. Pysmennoho. K. : «Tsentr uchbovoi literatury», 2013. 544 s. [in Ukrainian].

14. Kryminalnyi protses : pidruchnyk [Criminal proceedings : a textbook] / R. I. Blahuta, Yu. V. Hutsuliak, O. M. Dufeniuk ta in.; za zah. red. A. Ya. Khytry, R. M. Shekhavtsova, V. V. Lutsyka. Lviv : LvDUVS, 2019. Ch. 1. 532 s. [in Ukrainian].
15. Saltevsyyi, M. V. (2001). Kryminalistyka : pidruchnyk [Criminalistics : textbook] : u 2 ch. Kharkiv : Konsum. Ch. 2. 528 s. [in Ukrainian].

Borovyk Anna,

Lecturer

(Donetsk State University of Internal Affairs, Kryvyi Rih)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2464-1895>

FORENSIC CHARACTERISTICS OF VIOLENT CRIMES COMMITTED ON THE GROUNDS OF RACIAL, NATIONAL OR RELIGIOUS INTOLERANCE, AND ITS CONNECTION WITH THE SUBJECT OF PROOF

The article is devoted to the concept of forensic characterization of violent crimes committed on the basis of racial, national and religious intolerance, and its main structural elements that are most important in the detection and investigation of crimes in this category. It is noted that the forensic characterization of crimes is a system of general data, information or information about typical features (structural elements) of a certain type of crime, which are important in the investigation and detection of criminal offenses of a particular type. Among the most important elements that are important during the pre-trial investigation of this category of crimes, we have identified the following: the identity of the offender, with his mental activity, which includes a special motive for committing a criminal offense - intolerance; the person of the victim; the subject of criminal encroachment; the manner of committing the crime in the broadest sense; trace picture. The article reveals the concept of the subject of proof and emphasizes that it fully covers Article 91 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, concerning the general procedure for proving in the investigation of violent crimes committed on the grounds of racial, national and religious intolerance. Emphasis is placed on the fact that among criminals who commit violent crimes on the grounds of racial, national or religious intolerance, there are minors, which is why, along with the general circumstances covered by Article 91 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, are subject to the establishment in criminal proceedings of circumstances that relate directly to minors and provided for in Article 485 of the Criminal Procedure Code of Ukraine. The article examines the relationship between the forensic characterization and the subject of evidence, and substantiates that the forensic characterization serves as an information base for the circumstances that are part of the subject of proof.

Key words: forensic characteristics; motive of racial, national and religious intolerance; violent crimes; subject of proof.

Надіслано до редколегії 13.08.2021

Рекомендовано до публікації 18.08.2021